

УДК/UDC: 347.634:618.39-085(497.6 Р. Српска)

Проф. др Станка Стјепановић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ТРИ РАЗЛОГА ЗА ИЗМЈЕНУ ЗАКОНА О УСЛОВИМА И ПОСТУПКУ ЗА ПРЕКИД ТРУДНОЋЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Једна мјеродавна наука, као што је медицинска, тачније пренатална и перинатална психологија аргументовано доказује да живот човјека настаје у тренутку зачећа и да дијете у утроби мајке осјећа не само бол, већ и све што се збива у околини у којој се кретала мајка за вријеме своје трудноће. Друга наука, правна, тврди да живот човјека почиње рођењем. У таквом сазнајном окружењу постоје бар три кључна разлога за измјену закона о прекиду трудноће. Први и основни разлог за измјену закона је усклађивање права са медицинском науком. Други разлог за измјену Закона о условима и поступку за прекид трудноће Републике Српске би требало да буде заштита здравља жене, а самим тим и будућег потомства. Не може се занемарити и трећи, демографски разлог, имајући у виду чињеницу да је у Републици морталитет у предности над годишњим наталитетом.

Кључне ријечи: Пренатална психологија; Дијете; Абортус; Здравље; Жена.

1. УВОД

Закон о медицинском прекиду трудноће у Републици Српској је на снази од 2008. године и многи га сматрају напредним због тога што је омогућио да се испуњава позната Уставом загарантована политика планирања породице. Преведено на обичан језик слобода планирања породице значи ускраћивање живота зачетом дјетету кад то родитељи одлуче, а Закон је ишао и корак даље и то право самоодлучивања је „додијелио“ жени. Иако је покренуто неколико иницијатива за оцјену уставности овог закона, одлука о томе није донесена. Полазећи од ставова изражених у одлукама Скупштине Савјета Европе и од уставних начела, овај закон је у складу са њима.

Станка Стјепановић, svrsrv@neobee.net.

Ипак, три су основна разлога због којих би требало измијенити Закон о медицинском прекиду трудноће. Први разлог је усклађивање медицине и права, јер је медицина још крајем прошлог вијека утврдила, а данас и потврдила, да живот човјека почиње зачећем и да је од тог момента то људско биће, које није исто што и мајка чије тијело служи као његово привремено боравиште. Други разлог је право жене на здравље, јер се медицинским интервенцијама, приликом убијања дјетета у њезиној утроби, врло често дешавају физичка оштећења тијела, а психичка са трајним посљедицама ремете и њене односе са осталим члановима породице и друштва. Трећи разлог је демографски, јер је у Републици Српској морталитет већи од наталитета и становништво стари. Република је дужна водити и популациону политику и у таквом стању не може се дозволити да се свакодневно у клиникама проводе убијања нерођене дјеце. У раду ће се истаћи аргументи за сваки од наведених разлога за измјену Закона.

2. ПРВИ РАЗЛОГ – МЕДИЦИНСКА НАУКА

У првој половини двадесетог вијека, јавно је објављено да медицинска наука сматра да живот почиње зачећем. Право је занемаривало ту чињеницу и, без обзира на став медицинске науке, упорно је остајало на становишту да живот човјека почиње рођењем. Већ крајем двадесетог вијека, љекари су на америчким клиникама обављали хируршке интервенције на срцу дјетета које је тек три мјесеца провело у мајчиној утроби и враћали га назад и дјете се рађало здраво. Нису сматрали да су оперисали мајку већ друго живо биће. У тој доби, нерођено дијете је могуће, по нашем Закону, несметано „почистити“ из мајчиног тијела и омогућити фармацеутској или козметичкој кући да остатке људског бића пласира у некој креми за подмлађивање, можда на коришћење управо те мајке која није жељела да буде мајка том дјетету.

У двадесет и првом вијеку, медицинска наука је много напредовала уз помоћ техничких средстава која свједоче о томе да живот почиње зачећем. Достигнућа у медицинској науци у подручју неуробиологије су таква да су неуробиолози доказали да дијете од треће недеље од зачећа осјећа оштар бол. Израелски научник Грегор Брехман доказао је да је медицинска наука са сигурношћу утврдила да дијете памти оно што се дешавало у свијету кроз који се мајка кретала док је оно било у мајчином стомаку.¹ Прва међународна конференција о пренаталној психологији сазвана је 1971. године, у Бечу, на иницијативу Ханса

¹ Г. И. Брехман, *К новој парадигме в акушерстве*, www.brekhman.iri-as.org/stat/newparadigma.org, 29. јануар 2016.

Густава Грабера, који је вршио истраживања и закључио да се дијете сјећа не само онога што је било за вријеме његовог рођења, већ да се сјећа и догађаја који су се дешавали са њим и мајком за вријеме мајчине трудноће. Од тада се може сматрати да је пренатална психологија постала значајан дио науке. Увођењем ултразвука, већ се тада могло видјети да је дијете у мајчиној утроби посебна личност која реагује на стимулације средине која га окружује. Исте године, новозелански педијатар Виљем Лајли изнио је, а следеће године објавио, свој рад под насловом *Плод као индивидуалност*.² Он је тврдио да свака мајчина емоција утиче на владање дјетета и да, уколико је мајка у страху, срце дјетета почиње јаче да удара.

Прошло је готово пола вијека од тих истраживања, а медицинска наука је још више напредовала и утврдила да је човјек потпуно морфолошки формиран у седмој недјељи од момента зачећа. Сви његови органи истовремено почињу функционисати. Већ у прва три мјесеца трудноће новостворено људско биће почиње осјећајем примати информацију и реаговати на њу. У другом тромјесечју, и чула укуса, вида, додира и њуха су у функцији, што значи да је функција мозга и нервног система завршена. Да се подсјети на филм *Ниједи крик*, који је давних осамдесетих година двадесетог вијека, као документарни, снимео др Бернанд Натансон, раније познат као *краљ абортуса*, а последице, видећи на ултразвуку да не одстрањује из мајке дио њеног тијела већ новог, живог човјека, постао је највећи борац против абортуса.

Годинама су генерације студената на медицинским факултетима учене да је то обично одстрањивање дијела тијела мајке а не живог бића. Са таквим сазнањем у подсвијести и даље стоји оправдање за сваког акушера за „чишћење“ мајке од неког *нежељеног дијела тијела*, без обзира на то што на ултразвуку види да је то посебна личност. Филм *Ниједи крик* је добио назив по реакцији дванаестонедјељног дјетета од зачећа, када му се приближавао смртоносни акушерски инструмент са намјером да га здружи. Том приликом, дијете је отворило уста као човјек који, ужаснут нечим, крикне, али дијете у утроби мајке може имати само ниједи крик. Пренатална психологија највише се бави психичким траумама насталим већ у пренаталном периоду, првенствено код нежељене дјеце. Када је дијете нежељено, сматра се да је то нешто што утиче на свако дијете које се као нежељено роди. У пренаталној психологији, заузимају став да то дијете постаје убица или да своју жељу за смрћу може изразити у виду суицида. Лудвиг Јанус, један од најпознатијих психолога који се бави посљедицама нежељености дјетета, сматра да дјеца своју нежељеност

² A. W. Liley, “The Foetus as a Personality”, *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry* 6(2)/1972, 99–105.

осјећају у току трудноће и да имају апсолутно негативан однос према животу, па да се зато дешавају убиства потпуно непознатих људи који ништа нису криви убици. Као примјер су истицана убиства у школама у САД и Њемачкој. Већина политиколога сматра да су узроци таквог понашања економски и социјални, док Лудвиг Јанус сматра да је узрок пренатални стрес што је дијете било нежељено.³

По статистикама, увијек остаје тамна бројка стварно извршених абортуса, јер се трећина дјеце која су нежељена ипак роди, а двије трећине трудноћа завршава се абортусом. По тој процјени, око шездесет милиона дјеце буде годишње убијено абортусом. Примјетно се сваке године повећава број абортуса у источним дијеловима планете. Часописи за популарну медицину и фармацију, који су доступни готово у свим апотекама, истичу да годишње свака дванаеста женска особа старости између петнаесте и четрдесет и четврте године због нежељене трудноће затражи њен прекид, и при томе истиче да то није коначна бројка, због тога што је опште позната ствар да приватне клинике не достављају редовно извјештаје о прекидима трудноће које врше.⁴ У Хајделбергу, 3. јуна 2005. године, на Генералној скупштини Интернационалног удружења пренаталне и перинаталне психологије и медицине (ISPPN) и Удружења за пренаталну и перинаталну психологију и здравље (АРРРАН), донесена је Повеља о правима дјетета прије, током и након рођења. Полазећи од тврдње да дјечији индивидуални и социјални живот почиње прије рођења, Повеља у девет тачака тражи да се заштите права дјеце прије њиховог рођења.⁵ То је још један доказ да је Закон о медицинском прекиду трудноће у нескладу са медицинском науком.

3. ДРУГИ РАЗЛОГ – ЗДРАВЉЕ ЖЕНЕ

Став свих европских институција је да женама треба обезбиједити безопасни абортус за њихово здравље, који треба да се врши у професионалним установама. Закон о медицинском прекиду трудноће треба да гарантује ту „безопасност“ по здравље жене. На свим форумима јавно се истиче брига за здравље жене. Стручњаци се слажу да је без опасности за здравље жене само онај абортус који никад није извршен. Свака хируршка интервенција оставља тешке посљедице на здравље жене. Нису ријетки новински чланци који говоре и о смртном исходу,

³ L. Janus, H. Hasing, *Ungewolte Kinder*, Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH, Hamburg 1994.

⁴ „Абортус, лоша заштита од нежељене трудноће“, *Апотека – часопис за популарну медицину и фармацију*, година XIII, број 98, 10.

⁵ Charter of the rights of the child before, during and after birth, International Society for Pre- and Perinatal Psychology and Medicine, Heidelberg, 3. јун 2005.

иако је абортус вршен у професионалној установи, а исто тако не говори се о психичким посљедицама које настају послје абортуса.

У образлагању првог разлога за измјену Закона о медицинском прекиду трудноће, истакли смо Повељу о правима дјетета прије, током и након рођења. Слободно се може рећи да се након извршеног абортуса посљедице по здравље жене и будућег „жељеног“ дјетета морају осјећати и на том дјетету. Доб дјевојчица над којима се врши абортус толико је снижена, да је то, по званичним извјештајима клиника, доб од тринаест до четрнаест година. Докторка Катарина Седлецки, гинеколог из Републичког центра за планирање породице на Институту за мајку и дијете, истиче да се често дешавају одмакле трудноће и да долазе дјевојчице које су трудне већ пет-шест мјесеци, па је врло тешко прекинути такву трудноћу. Оне морају да роде, а по њеном мишљењу, требало би спријечити трудноћу јер је млад организам тјелесно и психо-социјално незрео да прихвати физиолошко оптерећење које носи трудноћа. Докторка закључује да родитељи треба да разговарају са својом дјецом, како би ова имала сексуалне односе на здрав начин.⁶ У јулу је у дневним листовима и у Републици Српској било мало пажње поклоњено проблему абортуса код дјевојчица старих четрнаест и петнаест година. У наведеном чланку се износе компликације абортуса, те се наводи следеће: „Абортус је интервенција која се обавља инструментима, лијековима и комбиновано. Прекид трудноће се најчешће ради у седмој недјељи. Инструментима се отвара грлић материце и гинеколог акушер чисти материцу киретом, по осјећају, јер не може тачно да види гдје је плод. Лијековима се поспјешују грчеви материце и отварање грлића и на тај начин избацује садржај из материце. Комбиновани метод (лијекови и инструменти) прекида трудноће се примјењује од дванаесте до четрнаесте недјеље. Абортус могу да прате обилно крварење, компликације проистекле из анестезије (локалне или опште), перфорација материце (инструментима се може озлиједити материца) и оштећења грлића материце. Нису искључене и касније компликације као што је резидуа (заостатак дела ткива који материца може да избаци спонтано, али некада је неизбежно понављање интервенције киретом. Могућа је и појава хематометре (затварање грлића, када крв не може да изађе и таложи се у материци што условљава инфекцију која може довести до каснијег стерилитета.“⁷

Да је брига за репродуктивно здравље дјевојчица велика, указују и остали гинеколози у наведеном чланку, сматрајући да би трудноћу требало спријечити, не савјетујући младима да се уздржавају од полних

⁶ „Абортус – лоша заштита од нежељене трудноће“, 12.

⁷ *Ibid.*, 12.

односа прије брака, већ да се укључе у програме тзв. сексуалног васпитања што доводи до појма „добре контрацепције“ која у ствари исто тако уништава здравље дјевојчица и жена. Да ли је брига за здравље жена то што се абортусом уништава њихово здравље и што им се угрожава живот? Наравно, противници тврдње да абортус није брига за здравље жене већ имају аргумент да уколико им се не дозволи легално, да ће жене абортус извршити у нехигијенским условима, што ће им угрозити живот. Али, искрена борба за здравље жене не би значила стварање друштвене климе да се жени помаже тако што ће се омогућити да се њено дијете убије стерилисаним ножевима, а не да се каже да је убиство исто, било оно извршено искуваним ножем или зарђалим. Зашто је неко понашање оцијењено као друштвено неприхватљив злочин? Чињенични опис неког понашања означава се као кривично дјело и нема аргумент за одбрану тога ако се спречава да ће учинилац ипак учинити дјело. Да наведемо примјер наркомана, који ће наћи сто начина да задовољи своју страст која је законом забрањена, па ће чинити и кривична дјела да би дошао до дроге. Дакле, није аргумент за бригу о здрављу жене да јој се у ствари наносе и физичке и психичке трауме. Не може се одупријети утиску да је здравље жене потпуно занемарено. У име здравља жене требало би да жене, и сви они који искрено желе заштити жену, улагају средства у здравствену заштиту жена, не абортусом, већ омогућавањем да се жену уздигне у друштву као мајку, да се жени као мајци кроз све медије одаје признање. Жена мајка уздиже свијет, здраво потомство, здраво друштво. Једном обољело друштво може оздравити кроз здравље жене, не само физичко него и психичко.

4. ТРЕЋИ РАЗЛОГ – ДЕМОГРАФИЈА

У Републици Српској, морталитет је већи од наталитета. Многа насеља су остала без становника млађих од педесет година. Већина сеоских имања је опустјела. Градови су се пунили приливом сеоског становништва. Како су села опустјела, може се очекивати да градови стагнирају. Озбиљан проблем представља немоћна старачка популација, која је често једини становник села. Њихова дјеца су обично на раду у иностранству и када желе да унајме некога ко би им послуживао родитеље, немају кога, јер младих нема. Нема анализа које би указивале на то колико је стварно изгубљено становништво од када је абортус постао друштвено пожељно средство планирања породице законом одобрено, а медијски пропраћено као уобичајено.

Потребно је да се подсјетимо колико је у свакој акушерској клиници сваки лекар недељно одрадио абортуса. Неки од њих су се жалили,

на часовима које су одржавали у средњим медицинским школама на преоптерећење руку, јер су у току недеље ударнички радили и извршили чак 80 абортуса. Послужи ли се простим бројевним правилима, за мјесец дана то је 320 нерођене дјеце, на годишњем нивоу 3840, а за десет година готово четрдесет хиљада. И тај град нерођених спречава одржавање демографски стабилног друштва. У таквој ситуацији, надлежни за вођење демографске политике су дужни да реагују.

Погледајмо шта се о броју становника наше планете предочава у УН-у. У свом извјештају УН-у, Међународни монетарни фонд је изразио забринутост што се увећање становништва Земље у последњих 60 година дешава, не само због тога што се више рађа дјеце, већ и због продужетка животног вијека људи. Због тога ће се десити, по мишљењу ММФ-а, слом свјетског финансијског система 2050. године, управо због издатака за пензију, лијечење и остале трошкове. Како старачко становиште превладава и на нашим просторима, проблем пуњења буџета из кога би се исплаћивале пензије је све већи, јер нема млађег становништа. Зашто се истиче проблем старијих људи, а не само и трошкови осталих, није предмет истраживања у овом раду. Ипак, треба рећи да су стари људи некад били симбол мудрости и према њима се односило на достојанствен начин, али су данас потпуно ван интересовања друштва и властите породице. Свјесно или не, углавном резултат је свих реклама о његовању тијела да стар човјек нема шта тражити у друштву новопрокламованих атлета и барбика, већ да га на путу за еутаназију чека неколико приградских домова за старе, уколико сами могу да се смјесте у њих.

Да се вратимо на тему проматрајући број новорођених у свијетлу будућих генерација, боље речено у смислу њихових физичких и психичких својстава. Научници су се бавили анализом генетског наслеђа болести које муж и жена преносе обично у 10 % случајева на своје наследнике. То су болести уринарног тракта, бубрега и дијабетеса.⁸ Пријевремени порођај може утицати на здравље дјетета. Истраживање проведено у Канади 2012. године показало је да су дјевојчице рођене прије 32 недјеље имале проблема са здрављем у својој трудноћи. Овдје треба да се истакне и позната изрека присталица абортуса и бораца за квалитет у демографији: *Свако дијете треба да буде жељено.*

Не може се сматрати да нежељено дијете треба бити вјечно нежељено. Потпуно се његује себичност и сва медијска усмјереност је на човјеково тијело, индивидуалност, без ријечи о пажњи према другом човјеку. Родитељи не желе дјецу, јер им не могу обезбиједити лагодан

⁸ Г. Брехман, *Демографија: тољко количество или квалитет такође? Взгљад с позицији пренаталној и перинаталној психологији*, www.brekhman.iri-as.org, 29. јануар 2016.

живот. Већина не размишља да ће они за тридесет година бити старци и да ће то жељено дијете бити у тешкој ситуацији да се ненавикнуто на бригу ни за што одједном брине и за двоје старих људи. Због тога ће врло радо прихватити свакодневно медијско хваљење еутаназије, па ће великодушно прихватити то милосрдно убиство својих родитеља.

Једноставније речено, од планирања породице убиством дјече које се назива медицински прекид трудноће до еутаназије је природни везивни пут. И генетско наслеђе од родитеља који нису били здравствени квалитет, већ напротив, болесници, довело је до рођења музичког генија Лудвига ван Бетовена, а колико је таквих генија остало нерођено, незнано је.

5. ЗАКЉУЧАК

Имати општепознату чињеницу, значи у правној терминологији немати потребу да се она доказује. У Закону о медицинском прекиду трудноће, општепозната чињеница из медицинске науке да живот човјека почиње зачећем, потпуно је игнорисана. То је противно свим начелима о заштити права човјека и основним људским спознајама. Ускладити закон са научним достигнућима је не само потреба него и обавеза сваког законодавца, што је у суштини први разлог за измјену Закона о условима и поступку за прекид трудноће Републике Српске.

Други разлог је заштита здравља жене. Неспорно је да абортус убија дијете, да убија жену и да је сврстава у ред „привилегованих убица“. За статистичке податке које државне клинике достављају као извјештај о броју абортуса у току године, можемо рећи да су збир тачних података који доводе истраживаче о броју абортуса у Републици Српској у току године до нетачног закључка.

Из тога произлази и трећи разлог, демографски, јер абортус временом убија народ. Да ли би се требало бавити квалитетом будућих нараштаја, а не квантитетом како се студије о том демографском питању изјашњавају? Могло би се закључити да ни једно дијете ипак не би требало убити у пренаталном периоду због вјероватноће да се оно роди са наслеђним деформитетима, ако се прочита биографија великог њемачког класика, музичког генија Лудвига ван Бетовена, који је рођен као седмо дијете од мајке болесне од туберкулозе и оца болесног од сифилиса. Колико је нерођених генија изгубило наше друштво кроз абортус? Безопасни абортус може бити само онај који никад није био учињен, тада је он безопасан за мајку, дијете и државу која води бригу о свом становништву.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Брехман, Григориј И., *К новој парадигме в акушерстве*, www.brekhman.iri-as.org/stat/newparadigma.org;
2. Брехман, Григориј, *Демографија: тољко количество или качество такође? Взгљад с позицији пренаталној и перинаталној психологији*, www.brekhman.iri-as.org;
3. Charter of the rights of the child before, during and after birth, International Society for Pre- and Perinatal Psychology and Medicine, Heidelberg, 3.6.2005;
4. Janus, L., Hasing, H., *Ungewolte Kinder*, Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH, Hamburg 1994;
5. Liley, A. W., “The Foetus as a Personality”, *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry* 6(2)/1972.

Full Professor Stanka Stjepanović, LL.D.

Faculty of Law, University of East Sarajevo

THREE REASONS FOR REFORM OF THE LAW ON CONDITIONS AND PROCEDURE FOR BREACH OF PREGNANCY IN THE REPUBLIKA SRPSKA

Summary

The medical science proves that the life begins at the moment of conception, and that the child in the mother’s bowel feels not only the pain but also everything which happens in the mother’s ambience. The legal science, on contrary, claims that the life begins with the birth. Considering these claims, there are at least three key reasons for the reform of the legislation on breach of pregnancy: the first and the most important reason lays in the necessity for harmonization of the law with the medical science. The second reason would be the protection of the women’s health as well as the offspring. The third, demographic reason also could not be neglected, since the rate of mortality in the Republika Srpska is higher than the birthrate.

Key words: *Prenatal psychology; Child; Abortion; Health; Woman.*